

Слободянюк А. О., здобувачка;
Родигін К. М., ст. викладач, ДонНУ імені Василя Стуса

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ В МЕДІА УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ ДІЯЧІВ У КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

У тезах проаналізовано особливості та роль візуалізації українських історичних діячів у медіа, які зображуються в контексті повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Для розкриття теми було використано методи дослідження: аналіз, пояснення, порівняння.

Ключові слова: медіа, візуалізація, історичні діячі, повномасштабне вторгнення РФ в Україну.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, популяризація і збереження історії та культури нашої країни набули ще більшої актуальності. Українські історичні діячі стали символами національного духу та боротьби за незалежність. Метою дослідження є проаналізувати особливості та роль візуалізації історичних діячів у медіа, які зображуються в контексті повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Образи українських історичних діячів відтворювалися в різних періодах у газетах, журналах та листівках із метою підвищення національної свідомості, патріотизму та підтримки національно-визвольних рухів. У виданнях української діаспори можемо знайти такі приклади: ілюстрація в щомісячнику «Нові дні» 1946 р. [1], присвячена Богдану Хмельницькому та Ярославу Мудрому в образі волхвів, яка відображає поєднання національних, релігійних та культурних ідентичностей, а також важливість збереження традицій та історичної пам'яті; колаж-портрет Тараса Шевченка («Український журнал» 2014 р.) [2] зібраний із фотографій подій Революції гідності, що символізує боротьбу за національну свободу.

У сучасних умовах, з поширенням інтернет-технологій та соціальних мереж, візуалізація українських історичних діячів набула нового виміру – стала більш доступною та масштабною.

Візуалізовані образи українських історичних постатей набувають усе більшої популярності в соціальних мережах, телебаченні, інтернет-ЗМІ. Видатних діячів зображують на картинах, плакатах, листівках, муралах тощо.

Під час війни з РФ українське мистецтво стало інструментом для розповсюдження інформації щодо російської агресії; закликом до світової спільноти та боротьби за свободу. Для об'єднання митців та протидії ворогу на інформаційному фронті були створені проекти: «#StandWithUkraine» – платформа культури та медіа під час війни; мультимедійна бібліотека «Мистецтво під час війни» (метою є зберігання та документування всіх проявів мистецтва, що виникли впродовж періоду війни, з їх подальшим дослідженням). «Відправ Франка на фронт» – волонтерський проєкт створений для донатів на армію. У соціальній мережі «Instagram» автори проєкту закликають робити невеликі пожертвування, проте регулярно [3]. На купюрі номіналом 20 гривень письменника Івана Франка зобразили в касці. Були перевтілені й інші класики: Леся Українка, Тарас Шевченко, Григорій Сковорода, Іван Мазепа, Михайло Грушевський та Володимир Вернадський.

Руйнування об'єктів культурної спадщини, спричинене російською агресією, є однією з причин переосмислення художниками історичних постатей у новому контексті. Внаслідок ракетного удару по Харківщині армією РФ було значно пошкоджено музей Григорія Сковороди. Як відповідь на цю трагічну подію Микола Гончаров створив графіку із зображенням на червоному фоні впізнаваного силуету Сковороди з автоматом за спиною.

Після початку повномасштабного вторгнення РФ постать Шевченка відображена в багатьох роботах митців, зокрема, у мілітарі-муралах, постерах, ілюстраціях тощо. Наприклад, Олександр Грехов осучаснив образ класика, створивши ілюстрації із Шевченком у формі ЗСУ, ДПСУ та на тлі барикад у Києві [5]. Художник і співак Юрій Журавель зобразив Шевченка як кам'яний пам'ятник, який направляє в бік ворога турецькі «Байрактари» [6]. У листопаді 2022 на стіні одного з будинків Івано-Франківська з'явився мурал із зображенням Тараса Шевченка у військовій формі, який тримає в руках джавелін [7]. Також портрет Шевченка зі зброєю в руках та написом «Все буде Україна» розміщений на стіні лікарні у Львові, про що було зазначено в програмі новин ТСН [8].

За період російської окупації Балаклії з'явилися пропагандистські гасла на білбордах, які українські військові знищили після повернення контролю над містом. Під одним із російських плакатів із гаслом «Мы с Россией один народ!» бійці ЗСУ знайшли збережену поетичну цитату Шевченка з поеми «Кавказ» [9]. Відео, що документує цю подію, набуло поширення в мережі Інтернет як символ тривалої боротьби та опору українського народу. Зокрема, Міністерство культури та інформаційної політики України в публікації, присвяченій дню народження Шевченка, опублікувало цей відеозапис, прокоментувавши: «Слова великого Тараса Шевченка викарбовані в серці кожного з нас. Їх не стерти ані ракетами, ані «шахедами», які в ніч на сьогодні атакували нашу країну» [10].

Візуалізація історичних діячів у медіа є одним з інструментів формування свідомості громадян, а також популяризації української культури; протиставлення реальної історії України фальшивій історії, яку створює російська пропаганда; звернення уваги світових медіа на збройну агресію РФ. Інтерпретовані образи історичних діячів у соціальних мережах здатні збільшити цікавість до вивчення історії серед молодого покоління.

Проте, використання образів історичних діячів може мати негативні наслідки. Наприклад, спрощена візуальна інтерпретація здатна спотворити справжнє історичне значення видатних постатей, призвести до виникнення міфів та стереотипів; відповідно до контексту та використання, візуалізація може спричинити порушення авторських прав та етичних норм.

Отже, видатних українських постатей у контексті повномасштабного вторгнення РФ найчастіше зображують у військовій формі зі зброєю, у лавах ЗСУ. Таке поєднання свідчить про шанування історичного минулого, актуальність образів українських діячів у реаліях сьогодення. Візуалізація історичних постатей у медіа має як позитивні, так і негативні наслідки, тому варто використовувати цей інструмент з урахуванням ризику історичного спотворення фактів, виникнення міфів і стереотипів; порушення етичних норм і авторських прав.

Список літератури:

1. (1946). Нові дні, (1(27)), 1. <https://diasporiana.org.ua/periodika/novi-dni-1946-ch-127/>

2. (2014). Український журнал, (3), 1. <https://diasporiana.org.ua/periodika/19360-ukrayinskiy-zhurnal-2014-ch-3/>
3. @frkanafront. (б. д.). Instagram. <https://www.instagram.com/frkanafront/?igshid=MjljNjAzYmU=>
4. Noncharov, M. (2022, 9 травня). руZZкіє зруйнували музей Григорія Сковороди на Харківщині [Долучено зображення] [Оновлення статусу]. Facebook. <http://surl.li/fzajd>
5. Grekhov, O. [@unicornandwine]. (б. д.). Instagram. <https://instagram.com/unicornandwine?igshid=MjljNjAzYmU=>
6. Журавель, Ю. [@zhurawell_yura]. (2022, 9 березня). Instagram. <https://www.instagram.com/p/Ca33QABtx4B/?igshid=MjljNjAzYmU=>
7. Будинок на вулиці Коновальця тепер з Шевченком. (2022, 16 листопада). Інформатор. <https://if.informator.ua/2022/11/16/budynok-navulyczy-konovalczya-teper-z-shevchenkom/>
8. Кужик, М. (2022, 22 серпня). У Львові реабілітувати постраждалих від війни допомагають мурали і вірші видатних українців просто в палатах. ТСН. <http://surl.li/fxxnk>
9. У Балаклії воїни ЗСУ звільнили Шевченка від російської пропаганди про «один народ». (2022, 11 вересня). BBC News Україна. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62871298>
10. Міністерство культури та інформаційної політики України. (2023, 9 березня). Facebook. <http://surl.li/fxrip>